

14e Voortgangsrapportage

1 januari 2009 - 1 juli 2009

Colofon

**Uitgegeven
door:** Programmadirectie Ruimte voor de Rivier
Postbus 24103
3502 MC Utrecht

Informatie:
Telefoon: 088-7972900

**Uitgevoerd
door:**

Opmaak:

Datum: 22 september 2009

Status: concept

Versienummer:

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Opdracht	5
1.2	Leeswijzer	5
1.3	Samenvatting hoofdpunten verslagperiode	5
2	Het programma in zijn omgeving	8
2.1	Doel programma	8
2.2	Organisatorische context en sturingsfilosofie	10
2.3	Raakvlakken met andere ontwikkelingen	12
2.4	Communicatie	14
3	De scope van het programma	16
4	De planning en voortgang van het programma	18
4.1	Mijlpalen	18
4.2	Voortgang programma	18
4.3	Voortgang maatregelen	19
4.4	Ontwikkelingen per riviertak	23
4.4.1	Voortgang Boven-Rijn/Waal	23
4.4.2	Voortgang Benedenrivierengebied	23
4.4.3	Voortgang Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn en Lek	25
4.4.4	Voortgang IJssel	27
5	Risicomanagement en auditing	29
5.1	Risicomanagement binnen Ruimte voor de Rivier	29
5.2	Beheersing van risico's op programmaniveau	29
5.3	Auditing	33
6	De financiën van het programma	34
6.1	Algemeen	34
6.2	Programmabudget en programmaraming	34
6.3	Uitgaven en verplichtingen	36
6.4	Kasritme Ruimte voor de Rivier	37
6.5	Ontvangsten	38
6.6	Monitoring post onvoorzien	39
	Bijlagen	42
	Bijlage 1a	42
	Bijlage 1b	43
	Bijlage 1c	44
	Bijlage 2	45
	Bijlage 3	46
	Bijlage 4	49

---

1 Inleiding

1.1 Opdracht

Het programma 'Ruimte voor de Rivier' is op 15 mei 2001 aangewezen als Groot Project. Conform de Regeling Grote Projecten wordt ieder half jaar een voortgangsrapportage opgesteld. Deze veertiende voortgangsrapportage gaat over de eerste helft van 2009.

De eindverantwoordelijkheid voor het programma Ruimte voor de Rivier ligt bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat met medeverantwoordelijkheid van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

1.2 Leeswijzer

De voortgang van het programma Ruimte voor de Rivier wordt beschreven in termen van scope (hoofdstuk 3), planning (hoofdstuk 4), risicomanagement en auditing (hoofdstuk 5) en financiën (hoofdstuk 6). Hieraan voorafgaand wordt een korte beschrijving gegeven van de relevante ontwikkelingen in de omgeving van het programma (hoofdstuk 2).

1.3 Samenvatting hoofdpunten verslagperiode

De verslagperiode heeft in het teken gestaan van de overgang van de planstudiefase naar de realisatiefase.

Een belangrijke mijlpaal in het kader van die overgang is bereikt met de ondertekening van de realisatieovereenkomst voor Dijkverlegging Westenholte en voor uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden. Voor de Ontpoldering Overdiepsche Polder is een samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoeringsfase getekend door de betrokken bevoegd gezaginstanties. Daarmee zijn de eerste planstudies afgesloten.

Een andere mijlpaal richting realisatie is de eerste aanbesteding en gunning aan de markt: eind april is het eerste contract met een aannemer getekend voor de realisatie van de verlaging van de eerste 100 kribben langs de Waal, die dient als pilot voor de overige 650 kribverlagingen.

In januari is uit berekeningen in een zogenaamde pakkettoets gebleken dat de eerste maatregelontwerpen voldoende of zelfs meer waterstandsdaling opleveren.

Vooraf voor de grotere en complexe projecten zal het een grote inspanning vragen om deze voor eind 2015 te realiseren. Met het vorderen van het programma ontstaat meer zicht op de noodzaak en aard van te nemen beheersmaatregelen om de tijdsdoelstelling van het programma te realiseren. Zo worden realisatievoorbereidingen al in de planstudiefase gestart en wordt geprobeerd om rond het beëindigen van de planstudiefase al een samenwerkingsovereenkomst te sluiten om regionaal draagvlak te borgen en voortgang in procedures en vergunningverlening te bevorderen.

Terwijl de eerste maatregelen in de realisatiefase zijn beland, zijn de laatste maatregelen gestart met de planstudie.

In de afgelopen periode is een bestuursovereenkomst voor de planstudiefase gesloten met het Waterschap Brabantse Delta voor de dijkversterking Amer/Donge en met het Waterschap Stichtse Rijnlanden voor de dijkverbetering Lek/Lopiker- en Krimpenerwaard. Voor een tweetal dijkversterkingen (Oude Maas/Voorne Putten en Oude Maas/Hoeksche Waard) is op verzoek van het Waterschap Hollandse Delta besloten om de directe aansturing ervan via het projectbureau van het Hoogwaterbeschermingsprogramma te laten lopen. De projecten blijven wel onderdeel van het basispakket van de PKB. Voorts is ook voor een aantal dijkvakken van het Waterschap Rivierenland besloten om deze door het projectbureau van het Hoogwaterbeschermingsprogramma te realiseren omdat deze zowel in het basispakket van de PKB Ruimte voor de Rivier als in het Hoogwaterbeschermingsprogramma zijn opgenomen.

In de verslagperiode is het plan van aanpak vastgesteld voor de planstudie van uiterwaardvergraving Millingerwaard en voor de dijkeruglegging Lent.

Voor de uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, Stuweiland Hagestein, Hagesteinse Uiterwaard en Heerenwaard is een besluit genomen over de variantkeuze.

Voor de uiterwaardvergraving bedrijventerrein Avelingen is in de verslagperiode de projectbeslissing voorbereid. De projectbeslissing zal in de volgende verslagperiode door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat worden genomen. Voor vier andere maatregelen is de datum van de projectbeslissing geactualiseerd omdat vooral de brede gebiedsontwikkeling veel tijd vraagt al dan niet in combinatie met de lange termijnopgave van 18.000 m³/sec.

De Stuurgroep IJsselsprong Zutphen heeft in de verslagperiode een voorstel ingediend voor de integrale gebiedsontwikkeling De IJsselsprong. In dit plan zit het voorkeursalternatief voor de twee in de PKB opgenomen dijkverleggingen Cortenoever en Voorster Klei in combinatie met de aanleg van een buitendijkse geul, bedoeld om samen te voldoen aan de lange termijnopgave van een afvoer van 18.000 m³/sec. Het verzoek van de regio is tevens om de ruimtelijke reservering van de binnendijkse hoogwatergeul, die in de PKB is opgenomen voor de lange termijnopgave, te schrappen, gezien er nu een alternatief voor de lange termijnopgave ligt. Begin juni 2009 is bij de gemeente Zutphen een verzoek voor het houden van correctief referendum ingediend. Na afronding van de referendumprocedure zal over het plan een besluit worden genomen.

In Kampen wordt geen omwisselbesluit, waarbij de hoogwatergeul in plaats van de zomerbedverlaging wordt uitgevoerd, genomen. Besloten is om in ieder geval de zomerbedverlaging uit te voeren om aan de PKB doelstelling van waterstandsverlaging in 2015 te voldoen. Aangezien de hoogwatergeul onderdeel uitmaakt van de integrale gebiedsontwikkeling wordt onderzocht in hoeverre het mogelijk is om de hoogwatergeul gecombineerd met de zomerbedverlaging uit te voeren, ook gezien de lange termijn taakstelling van de afvoer van 18.000 m³/sec. Na de zomer zal ook hier een besluit over worden genomen.

In de verslagperiode is ter toelichting op de regeling voor de aankoop en schadevergoeding omtrent vastgoed een informatiebrochure verschenen. Ter behandeling van aanvragen voor schadevergoeding of nadeelcompensatie in verband met de uitvoering van de PKB is met de beleidsregel schadevergoeding Ruimte voor de Rivier één centraal aanvraagpunt geopend.

De financiële inschatting van de risico's voor het programma is licht gestegen. De stijging wordt vooral veroorzaakt doordat de risico's specifieker kunnen worden gekwantificeerd naarmate het programma vordert. Ook is de stijging een gevolg van een lichte toename van het risico dat er niet tijdig voldoende bestemmingen zijn voor grond.

Het programmabudget is bijgesteld op basis van de Index Bruto Overheidsinvesteringen naar € 2.321 miljoen. De verwachting van het benodigd budget op basis van actuele gegevens bedraagt € 2.343 miljoen met een bandbreedte van 30,3%.

---

2 Het programma in zijn omgeving

2.1 Doel programma

Het kabinet richt zich op het realiseren van twee samenhangende doelstellingen:

1. Het op het vereiste niveau brengen van de bescherming van het rivi ereengebied tegen overstromingen;
2. Het leveren van een bijdrage aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het riviereengebied.

Het waarborgen van voldoende veiligheid geldt als hoofddoelstelling, de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit als tweede doelstelling.

Veiligheid

Het vereiste veiligheidsniveau in het riviereengebied rond de Rijntakken moet uiterlijk in 2015 in overeenstemming zijn gebracht met een maatgevende Rijnafvoer van 16.000 m³/s bij Lobith. Voor het gedeelte van de Maas benedenstrooms van Hedikhuizen geldt dat het veiligheidsniveau uiterlijk in 2015 in overeenstemming moet zijn gebracht met een maatgevende afvoer van 3.800 m³/s bij Borgharen. Voor de IJssel wordt de maatgevende afvoer vanuit de Rijn nog verhoogd met een gezamenlijke toestroom van de zijrivieren van 250 m³/s.

Voor de toekomst bestaat de reële kans op een verdere stijging van de rivierafvoeren en de zeespiegel. Vanuit die kans moet worden voorkomen dat noodzakelijke toekomstige maatregelen worden belemmerd door nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

In de PKB is een pakket maatregelen benoemd welke volgens maatregelontwerpen het vereiste veiligheidsniveau bij bovengenoemde maatgevende afvoer realiseert. In de planstudiefase worden deze ontwerpen verfijnd en via tussentijdse pakkettoetsen (samenhangende berekeningen van afvoerverdeling en waterstanden van op dat moment geldende ontwerpen) wordt het resultaat van het gehele maatregelpakket bewaakt.

In januari is de eerste pakkettoets opgeleverd. De resultaten van de berekeningen op basis van op moment van toets bekende ontwerpen wijzen op voldoende of zelfs meer waterstands daling dan beoogd in de PKB.

Ruimtelijke kwaliteit

Naast het bereiken en in stand houden van de veiligheid tegen overstromen, heeft de PKB Ruimte voor de Rivier tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied en het rivierengebied daarmee economisch, ecologisch en landschappelijk te versterken. Behoud en ontwikkeling van beschermde natuurwaarden heeft daarbij bijzondere aandacht. Door de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit moet het rivierengebied aantrekkelijker en leefbaarder worden. Het streven is om water en andere ruimtelijke functies te combineren, mits niet strijdig met de hoofddoelstelling van het riviersysteem, namelijk de afvoer van water, ijs en sediment.

Om de doelstelling om een bijdrage te leveren aan de ruimtelijke kwaliteit te realiseren, adviseert een kwaliteitsteam (het zogeheten Q-team) al vroeg in het planproces van de maatregelen en waar nodig en mogelijk vindt bijstelling van de plannen plaats.

2.2 Organisatorische context en sturingsfilosofie

Bij de opstelling van de PKB Ruimte voor de Rivier is intensief samengewerkt met waterschappen, provincies en gemeenten. In de planstudie- en realisatiefase is deze samenwerking voortgezet.

Het Beheersmodel voor Grote Projecten geeft richting aan de wijze van sturing van grote projecten binnen het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Het programma is gericht op het realiseren van de samenhangende doelstellingen veiligheid en ruimtelijke kwaliteit door middel van vele onderling verschillende, maar qua doelen en randvoorwaarden samenhangende maatregelen. Vanuit deze programmagedachte ligt de focus op het beheersen van deze maatregelen, de verbanden tussen maatregelen en de impact van iedere maatregel afzonderlijk op de realisering van de overkoepelende doelen. Om die reden wordt gesproken van het programma Ruimte voor de Rivier.

De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat is politiek eindverantwoordelijk voor het programma Ruimte voor de Rivier en de realisatie van de in de PKB vastgelegde doelen. Het bereiken van deze doelen krijgt vorm door middel van decentrale planvorming en uitvoering enerzijds en de centrale verantwoordelijkheid voor een tijdige en beheerste realisatie anderzijds.

De realisatie van de PKB wordt nagestreefd door binnen de centrale programmakaders ruimte te laten voor decentrale verantwoordelijkheid

---

van de bestuurlijke partners en realisatoren. Dat betekent concreet dat decentrale initiatiefnemers verantwoordelijk zijn voor ontwerpkeuzes, risicomanagement, vergunningen, selectie en aansturing van marktpartijen en de verwerving van lokaal draagvlak. Dit alles binnen de PKB-kaders van tijd, geld en scope. Mocht het decentrale bestuur in zijn afwegingen de in de PKB neergelegde doelen en kaders uit het oog verliezen, dan heeft de staatssecretaris vanuit haar eindverantwoordelijkheid de bevoegdheid adequaat maatregelen te nemen.

De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat geeft sturing aan het programma en de daarvan deel uitmakende individuele maatregelen in de vorm van het nemen van de variantkeuzebesluiten en de projectbeslissingen.

De samenwerking en bijbehorende zakelijke afspraken in de planstudiefase worden vastgelegd in de bestuursovereenkomst die wordt gesloten tussen de initiatiefnemer en de staatssecretaris.

De sturingsfilosofie van het programma kent twee hoofdelementen. Enerzijds worden initiatiefnemers gefaciliteerd, anderzijds wordt toezicht gehouden op de initiatiefnemers door middel van toetsing van hun voorstellen. In de faciliterende rol levert het ministerie van Verkeer en Waterstaat ondersteuning op kennisgebieden, om te voorkomen dat de initiatiefnemers telkens opnieuw het wiel moeten uitvinden. Naast de aandacht voor wet- en regelgeving gaat het onder andere om kaders op het gebied van hydraulische modellen, de procesaanpak voor de ruimtelijke kwaliteit, vergunningenmanagement, schaderegelingen, archeologie en de inrichting van het risicomanagement.

Het succes van het programma is tot nu toe vooral toe te schrijven aan het kweken van regionaal draagvlak. Voor de realisatiefase is het cruciaal om die lijn te continueren. Voor de realisatiefase worden de afspraken en randvoorwaarden vastgelegd in een realisatieovereenkomst. De realisatieovereenkomst wordt gesloten met in de meeste gevallen een waterschap of Rijkswaterstaat, dit vanwege hun ervaring met aanbesteding en uitvoering. Eén van de basisafspraken in de realisatieovereenkomst is dat de realisator resultaatplichtig is ten aanzien van geld, kwaliteit en tijd.

Omwille van regionaal draagvlak en het borgen van bestuurlijke afstemming en het tijdig doorlopen van planologische procedures en vergunningverlening wordt met de betrokken bevoegd gezag instanties een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor de realisatiefase.

2.3 Raakvlakken met andere ontwikkelingen

NURG-programma

Inhoudelijk bestaat samenhang tussen het NURG-programma en het programma Ruimte voor de Rivier. Met de NURG-projecten wordt een deel van de veiligheidsopgave reeds gerealiseerd. Hiermee is in de PKB Ruimte voor de Rivier rekening gehouden. De minister van LNV rapporteert in het kader van het groot project Ecologische Hoofdstructuur over de uitvoering van het NURG-programma. Bijlage 4 bevat een overzicht van de NURG-projecten die samenhangen met het programma Ruimte voor de Rivier.

Verondieping zandwinputten

Over de regels die het nieuwe Besluit bodemkwaliteit stelt aan het vullen van zandwinputten met grond en baggerspecie is een maatschappelijke discussie ontstaan.

Dit heeft geleid tot instelling van de commissie Verheijen door de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), mede namens de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, om te adviseren over het beleid ten aanzien van het verondiepen van zandwinplassen met grond en baggerspecie.

De adviescommissie Verheijen heeft op 5 juni 2009 advies uitgebracht aan de minister van VROM. Kern van het advies is dat lokale omstandigheden doorslaggevend zijn voor het al dan niet toepassen van licht verontreinigde grond en baggerspecie in zandwinputten. Voor buitendijks gelegen putten in het rivierensysteem, zoals binnen het programma Ruimte voor de Rivier, is het advies van de commissie om het bestaande beleid te handhaven. Wel adviseert de commissie extra aandacht te besteden aan kritische (gebruiks)functies in en rond de putten. Verder stelt de commissie voor om een aantal zaken verder te onderzoeken of te onderbouwen. Het rapport Verheijen is door de minister van VROM mede namens de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat op 5 juni 2009 aangeboden aan de Tweede Kamer.

Bij het project Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler buitenwaarden, wordt bij de voorgenomen vulling van de voormalige zandwinput rekening gehouden met het advies van de commissie, dit in relatie tot de nabijgelegen drinkwaterwinningfunctie.

Het Nationaal Waterplan en het Deltaprogramma

Het advies van de Deltacommissie is nader uitgewerkt in het ontwerp-Nationaal Waterplan. Hierin is opgenomen dat de PKB Ruimte voor de

---

Rivier voortvarend wordt uitgevoerd, zodat in 2015 de Rijn een piekafvoer van 16.000 m³/s kan verwerken. De ruimtelijke reserveringen in de bestaande plannen voor de hogere afvoeren blijven behouden. Waar dit nu reeds mogelijk en kosteneffectief is, kunnen maatregelen worden genomen voor een afvoer van 18.000 m³/s. Voor de locaties Kampen, Zutphen, Nijmegen en het Volkerak-Zoommeer wordt nagegaan of en zo ja wanneer aanvullend op het programma Ruimte voor de Rivier maatregelen kunnen worden genomen.

Het ontwerp Nationaal Waterplan is op 12 december 2008 door de ministerraad vastgesteld en is ter inzage gelegd. Er zijn in totaal 168 inspraakreacties binnengekomen; bij 8 inspraakreacties wordt ingegaan op de PKB Ruimte voor de Rivier. In de komende verslagperiode worden de inspraakreacties verwerkt.

Naar aanleiding van het advies van de Deltacommissie wordt ook gewerkt aan een Deltawet, met daarin onder andere de juridische grondslag voor het Deltaprogramma. Het Deltaprogramma bevat de met elkaar samenhangende maatregelen die tot doel hebben duurzame waterveiligheid en zoetwatervoorziening te realiseren, in het licht van de verwachte klimaatverandering, sociaal-economische ontwikkelingen en veranderende maatschappelijke opvattingen over waterveiligheid en zoetwatervoorziening.

Natuurwetgeving

De PKB is opgesteld met in achtname van het strategisch kader Ruimte voor de Rivier en Ruimte voor Natura2000. Twintig Ruimte voor de Rivier projecten zijn gelegen in Natura2000 gebieden.

In het Koepelplan Natura2000 Rijntakken zijn de bestuurlijke afspraken vastgelegd over de uitgangspunten voor de beheerplannen voor de vijf Natura 2000 gebieden op het gebied van veiligheid, de Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Voor 1 september 2009 zullen de provincies conceptbeheerplannen gereed hebben. In dit ontwerpbeheerplan zal de bijdrage van de RvdR-projecten aan de realisatie van het natura2000 netwerk worden opgenomen. Hierbij is zorgvuldige afstemming noodzakelijk zodat een realiseerbare opgave voor Ruimte voor de Rivier wordt opgenomen in de beheerplannen, waarbij het strategisch kader Ruimte voor de Rivier en Ruimte voor Natura 2000 alsmede het Koepelplan Natura2000 Rijntakken als basis dienen.

Regeling aankoop en schadevergoeding

Op 24 juni is de informatiebrochure 'Regeling aankoop en schadevergoeding onroerende zaken' naar de Tweede Kamer gezonden. De brochure geeft de algemene kaders en voorwaarden aan waarbinnen

---

in het kader van de realisatie van het programma Ruimte voor de Rivier onroerende zaken worden aangekocht of schade wordt vergoed.

De Beleidsregel schadevergoeding Ruimte voor de Rivier d.d. 21 maart 2009 is op 6 mei jl. gepubliceerd in de Staatscourant. Met de vaststelling van de Beleidsregel wordt één loket geopend voor de behandeling van aanvragen om schadevergoeding of nadeelcompensatie die verband houden met de uitvoering van de PKB. Via dit loket zal op al deze aanvragen door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat kunnen worden beslist.

Naast de mogelijkheden om schadevergoeding aan te vragen volgens de beleidsregel bestaat voor rechthebbenden van in buitendijks te brengen gebieden, de mogelijkheid om een overeenkomst met het Rijk te sluiten. Op grond van die overeenkomst verklaart het Rijk zich bereid buitendijkse gronden en opstallen tegen de geldende binnendijkse waarde aan te kopen. Bovendien wordt op grond daarvan in geval van overstroming van het nieuwe buitendijkse gebied de overstromingsschade volledig vergoed.

2.4 Communicatie

Veel landelijke en regionale media-aandacht is gegaan naar de bypass Kampen. Stevige discussies hebben plaatsgevonden over de veiligheid van de bypass. Uit onderzoek is geconcludeerd dat de veiligheid gewaarborgd is. Een besluit over de bypass wordt verwacht na de zomer.

In de media is aandacht besteed aan de mogelijke stort van vervuild baggerslib in diepe putten. Over het nieuwe Besluit bodemkwaliteit is een maatschappelijke discussie ontstaan, mede door de aandacht in de media. Zie ook paragraaf 2.3.

In aanwezigheid van de kroonprins zijn op 18 maart 2009 in Istanbul tijdens het vijfde World Water Forum de realisatieovereenkomsten voor de Dijkverlegging Westenholte en voor de uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden getekend door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat en de dijkgraaf van waterschap Groot Salland.

Op 8 juni 2009 heeft de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat een bezoek gebracht aan het gebied waar de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld moet komen te liggen. Zij heeft onder andere gesproken met de stuurgroep, gemeenteraadsleden en de klankbordgroep. De Agrarische Belangenvereniging (vereniging van 45 agrariërs) hebben haar een petitie aangeboden, waarin aandacht wordt gevraagd voor de inbreng van de

---

agrariërs bij het proces en het ontwerp van de geul, voor maatwerk bij de schade- en aankoopregelingen en voor de agrarische gebiedsontwikkeling. De staatssecretaris heeft toegezegd te kijken naar maatwerk bij de regelingen.

In de regio Zutphen is veel publicitaire aandacht geweest voor het voorstel Integrale Gebiedsontwikkeling IJsselsprong. Dit plan bevat gebiedsontwikkeling met woningbouw, aanleg van infrastructuur, natuur en de uitvoering van de hoogwaterveiligheidsmaatregelen. Aanvullend op de PKB-maatregelen (dijkverleggingen Cortenoever/Voorster Klei) ligt het voorstel om nu tevens voor een afvoer van 18.000 m³/s een buitendijkse geul aan te leggen, als alternatief voor de binnendijkse hoogwatergeul, die in de PKB ruimtelijk is gereserveerd voor de langere termijn.

Op 10 juni 2009 is de Samenwerkingsovereenkomst voor de realisatiefase van de Ontpoldering Overdiepsche Polder getekend door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, de gedeputeerde van de provincie Noord-Brabant, de dijkgraaf van waterschap Brabantse Delta en de wethouders van de gemeenten Geertruidenberg en Waalwijk. Hier is in de regionale pers en vakpers positieve aandacht voor geweest.

3 De scope van het programma

In VGR 9 is uitgebreid ingegaan op de scope van het programma Ruimte voor de Rivier. In de daarop volgende voortgangsrapportages worden alleen mutaties in de scope apart in dit hoofdstuk vermeld. Een scopemutatie is aan de orde wanneer de scope in de projectbeslissing (SNIP 3) afwijkt van die in de PKB. De scope beperkt zich tot type maatregel, locatie van de maatregel, ruimtelijke bestemming van het maatregelgebied en de taakstelling voor de MHW-verlaging.

Afbeelding 3.1 Maatregelen Ruimte voor de Rivier

PKB deel 4 Ruimte voor de Rivier, die op 26 januari 2007 in werking is getreden, is het vertrekpunt voor de scope van het programma.

Dijkverbetering Neder-Rijn Geldersche Vallei

In de verslagperiode is door de staatssecretaris besloten om op verzoek van het waterschap Vallei en Eem de maatregel Dijkverbetering Neder-Rijn/Geldersche Vallei niet uit te voeren.

Bij de opstelling van de PKB is uitgegaan van een maximaal te verwachten maaiveld daling van de dijk. Uit een nadere analyse van het waterschap blijkt, dat de dijk voldoende hoog en sterk is: de ondergrond van de betreffende dijk

---

is zo stevig dat er nauwelijks sprake is van klink. De aanname voor maaiveldvaling die in de PKB is gebruikt komt niet overeen met de feitelijke situatie en vanuit veiligheidsoogpunt blijkt uitvoering van de maatregel derhalve niet nodig.

De financiële consequenties van deze scopewijziging zullen worden betrokken bij de financiële beoordeling van het geheel aan maatregelen dat onder het basispakket van de PKB valt.

In tabel 3.1 worden de scopemutaties tot nu toe weergegeven.

Scopemutaties tot verslagperiode	Datum
- Dijkverbetering Steurgat opnemen in ontpoldering Noordwaard	VGR 12
- Wijziging waterstandsdalend effect Ontpoldering Overdiepse Polder met +/- 3 cm	VGR 13
Scopemutaties verslagperiode	Datum
- Niet uitvoeren van de dijkverbetering Nederrijn /Geldersche Vallei	8 juni 2009

Tabel 3.1: Scopemutaties

---

4 De planning en voortgang van het programma

4.1 Mijlpalen

De mijlpalen van het programma hangen nauw samen met de belangrijkste mijlpalen vanuit de Spelregels voor Natte Infrastructuurprojecten (SNIP); de zogenaamde SNIP-fasen die het ministerie van Verkeer en Waterstaat onderscheidt. Deze mijlpalen zijn de variantkeuze (SNIP 2A), projectbeslissing (SNIP 3), de voorbereidingsbeslissing voor de uitvoeringsfase (SNIP 4), de uitvoeringsbeslissing (SNIP 5) en de opleveringsbeslissing (SNIP 6).

De projectbeslissing markeert het einde van de planstudiefase en het begin van de voorbereidingen voor de realisatiefase. Volgend op de projectbeslissing neemt het bevoegde bestuursorgaan een publiekrechtelijk projectbesluit tot het treffen van de maatregel.

In dit hoofdstuk wordt de voortgang van het programma in de tijd toegelicht, alsmede de voortgang op een aantal specifieke maatregelen.

4.2 Voortgang programma

Vooraf voor de grotere en complexe projecten zal het een grote inspanning vergen om deze voor eind 2015 te realiseren. De inhoudelijke afstemming van het ontwerp van de rivierverruimende maatregel op geplande of beoogde infrastructuur, natuurontwikkeling en woningbouw, maar ook het combineren van overlegstructuren en processen vraagt tijd. Om te voorkomen dat eventuele vertraging leidt tot overschrijding van de realisatiedatum van het veiligheidsniveau uiterlijk 31 december 2015 worden verschillende beheersmaatregelen ingezet. Alle mogelijkheden worden gezien om de realisatievoorbereidingen al tijdens de planstudiefase te starten, zoals het opstarten van de uitvoeringsorganisatie, het combineren van besluitvormingsfasen en het aankopen van vastgoed al voor het nemen van de projectbeslissing. Ook de samenwerkingsovereenkomst die wordt gesloten met betrokken bestuursorganen bevordert de realisatietermijn met betrekking tot de doorlooptijd van de vergunningsprocedures.

Om meer zicht te krijgen op de noodzaak en aard van te nemen beheersmaatregelen om de tijdsdoelstelling van het programma te halen, is een start gemaakt met het probabilistisch plannen van de tijdkritische en bestuurlijke of technisch complexe maatregelen. In de probabilistische planning conform het Basismodel Beheersing Grote Projecten (BBGP) worden de risico's en de consequenties van de risico's gekoppeld aan de planning. Deze planningsmethode levert informatie over de aard en noodzaak van de te nemen beheersmaatregelen. De eerste resultaten behoeven verfijning en zullen dan meer inzicht bieden in de programmarealisatie.

4.3 Voortgang maatregelen

In tabel 4.1 is de voortgang per maatregel aangegeven. Met de kleuren groen, oranje en rood in de kolom prognoseoordeel wordt de verwachte vertraging of versnelling in de planstudiefase aangegeven in relatie tot de in de PKB opgenomen data voor projectbeslissingen. Groen betekent een verwachte versnelling met drie maanden of meer. Oranje betekent een vertraging voor de totstandkoming van de projectbeslissing met 3 tot 12 maanden en rood betekent een vertraging van de projectbeslissing met 12 maanden of meer. Indien de datum planning projectbeslissing afwijkt van de PKB is dat in een eerdere voortgangsrapportage gemeld en deze mutaties zijn vermeld en verklaard in bijlage 3.

Voor een viertal maatregelen is in verslagperiode de eerder genoemde datum voor een projectbeslissing geactualiseerd (aangegeven met een * in tabel 4.1). Voor de maatregelen Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse Uiterwaard en Heerenwaard, de dijkverlegging Cortenoever en de dijkverlegging Voorster Klei is besloten om meer tijd te nemen voor de voorbereiding van een voorstel tot een brede gebiedsontwikkeling en wordt bij de dijkverleggingen Cortenoever en Voorster Klei tevens de lange termijnopgave van 18.000 m³/sec betrokken. Voor de maatregel Dijkteruglegging Lent is de datum van de projectbeslissing geactualiseerd omdat het combineren van meerdere doelen naast veiligheid en ruimtelijke kwaliteit extra tijd kost.

Nr	Naam maatregel	Initiatiefnemer	Fase / lopende activiteit.	Planning datum projectbeslissing **)	Prognose oordeel
Maatregelen Basispakket – Bevoegde gezagen en initiatiefnemers					
Boven-Rijn/Waal					
1	Obstakelverwijdering Suikerdam en polderkade naar de Zandberg	Rijkswaterstaat	Variantkeuze in voorbereiding	Q3 2010	
2	Extra uiterwaardvergraving Millingerwaard	Rijkswaterstaat	Variantkeuze in voorbereiding	Q3 2010	
3	Dijkteruglegging Lent	Gemeente Nijmegen	Projectbeslissing in voorbereiding	Q3 2010 (*)	
4	Kribverlaging Waalbochten (161 kribben)	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing in voorbereiding	Q3 2011	
5	Kribverlaging Midden-Waal (253 kribben)	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing in voorbereiding	Q3 2011	
6	Kribverlaging Waal- Fort St. Andries (167 kribben)	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing in voorbereiding	Q3 2011	
7	Kribverlaging Beneden Waal (161 kribben)	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing in voorbereiding	Q3 2011	
8	Uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en Dijkverlegging Buitenpolder Het Munnikenland	Waterschap Rivierenland	Projectbeslissing in voorbereiding	Q1 2010	
Benedenrivierengebied					
9	Uiterwaardvergraving Bedrijventerrein Avelingen	Gemeente Gorinchem	Projectbeslissing in voorbereiding	Q3 2011	
10	Ontpoldering Noordwaard (meestromend)	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing in voorbereiding	Q1 2009	
11	Ontpoldering Overdiepsche Polder (meestr.)	Provincie Noord-Brabant	Uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	projectbeslissing genomen	
12	Kadeverlaging Biesbosch	Rijkswaterstaat	Start (eventueel) na projectbeslissing Noordwaard	Q1 2013	
13	Dijkverbetering Amer / Donge	Waterschap Brabantse Delta	Plan van aanpak in voorbereiding	Q1 2012	
14	Dijkverbetering Steurgat / Land van Altena	Waterschap Rivierenland	Projectbeslissing in voorbereiding	Q1 2012	
15	Dijkverbetering Bergsche Maas / Land van Altena	Waterschap Rivierenland	Projectbeslissing in voorbereiding	Q1 2012	
16	Dijkverbetering Oude Maas / Hoeksche Waard	Waterschap Hollandsche Delta	Wordt uitgevoerd binnen HWBP onder regie RvdR	Q1 2012	
17	Dijkverbetering Oude Maas / Voorne Putten	Waterschap Hollandsche Delta	Wordt uitgevoerd binnen HWBP onder regie RvdR	Q1 2012	
	Zuiderklip	Rijkswaterstaat	Oplevering veiligheidsniveau	Uitgevoerd	
18	Berging op het Volkerak Zoommeer	Rijkswaterstaat	Variantkeuze in voorbereiding	Q1 2012	
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn en Lek					
19	Uiterwaardvergraving Huissensche Waarden	Private partij	Projectbeslissing in voorbereiding	Q1 2009	
20	Uiterwaardvergraving Meinerswijk	Gemeente Arnhem	Bestuursovereenkomst in voorbereiding	Q3 2011	
21	Uiterwaardvergraving Doorwerthsche Waarden	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing in voorbereiding	Q4 2010	
22	Uiterwaardvergraving Middelwaard	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing in voorbereiding	Q1 2010	

Maatregelen Basispakket – Bevoegde gezagen en initiatiefnemers					
Nr	Naam maatregel	Initiatiefnemer	Fase / lopende activiteit.	Planning datum projectbeslissing **)	Prognose oordeel
23	Uiterwaardvergraving De Tollewaard	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing in voorbereiding	Q3 2010	
24	Obstakelverwijdering Machinistenschool Elst	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing in voorbereiding	Q1 2010	
25	Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse Uiterwaard en Heerenwaard	Provincie Utrecht	Projectbeslissing in voorbereiding	Q3 2010 (*)	
26	Dijkverbetering Neder-Rijn Geldersche Vallei	Waterschap Vallei en Eem	Is vervallen		
27	Dijkverbetering Neder-Rijn / Betuwe / Tieler- en Culemborgerwaard	Waterschap Rivierenland	Projectbeslissing in voorbereiding	Q1 2012	
28	Dijkverbetering Neder-Rijn / Arnhemse- en Velpsebroek	Waterschap Rijn en IJssel	Projectopdracht in voorbereiding	Q4 2010	
29	Dijkverbetering Lek / Betuwe / Tieler- en Culemborgerwaard	Waterschap Rivierenland	Wordt uitgevoerd binnen HWBP onder regie van RvdR		
30	Dijkverbetering Lek / Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden	Waterschap Rivierenland	Projectbeslissing in voorbereiding	Q3 2010	
31	Dijkverbetering Lek / Lopiker- en Krimpenerwaard	Waterschap Stichtse Rijnlanden	Plan van aanpak in voorbereiding	Q4 2010	
IJssel					
32	Dijkverlegging Cortenoever	Waterschap Veluwe	Variantkeuze in voorbereiding	Q3 2010 (*)	
33	Dijkverlegging Voorster Klei	Waterschap Veluwe	Variantkeuze in voorbereiding	Q3 2010 (*)	
34	Uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard	Gemeente Deventer	Projectbeslissing in voorbereiding	Q1 2010	
35	Uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden	Provincie Overijssel	Projectbeslissing in voorbereiding	Q1 2010	
36	Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld	Provincie Gelderland	Variantkeuze in voorbereiding	Q3 2010	
37	Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden	Waterschap Groot Salland	Vorbereiding uitvoeringsbeslissing	projectbeslissing genomen	
38	Dijkverlegging Westenholte	Waterschap Groot Salland	Vorbereiding uitvoeringsbeslissing	projectbeslissing genomen	
39	Zomerbedverlaging Beneden-IJssel	Rijkswaterstaat	Variantkeuze in voorbereiding	Q1 2012	
	Hondsbroeksche Pleij	Rijkswaterstaat	Oplevering veiligheidsniveau	Uitgevoerd	

Legenda	Mijlpaal van deze fase
	Getekende projectopdracht bestuursovereenkomst
	Goedgekeurd plan van aanpak, beheersplan, planning
	Variantenkeuze (SNIP 2a)
	Projectbeslissing (SNIP3)
	Uitvoeringsbeslissing (SNIP 5)
	Oplevering veiligheidsniveau (SNIP 6)

Totstandkoming projectbeslissing	
	vertraging 1 jaar of meer
	vertraging projectbesluit tussen 3-12 maand
	binnen range 3 maanden
	versnelling tussen 3-12 maanden
	versnelling meer dan 12 maanden

* Aangepast datum voor de projectbeslissing (zie bijlage 3 voor toelichting)

** Vermeld zijn de projectbeslissingsdata per maatregel. De projectbeslissing betreft de beslissing van de staatssecretaris om de planstudiefase af te ronden en de voorbereiding van de realisatie te starten. In de PKB zijn de data voor projectbesluiten vermeld.

Tabel 4.1: Voortgang Maatregelen

4.4 Ontwikkelingen per riviertak

4.4.1 Voortgang Boven-Rijn/Waal

Extra uiterwaardvergraving Millingerwaard

Voor de maatregel Extra uiterwaardvergraving Millingerwaard is afgelopen periode het plan van aanpak voor de planstudie vastgesteld.

Dijkteruglegging Lent

Op 27 mei 2009 is het plan van aanpak Dijkteruglegging Lent vastgesteld. Verschillende onderzoeken, benodigd voor de realisatie, worden in de tijd naar voren gehaald om vroegtijdig te kunnen anticiperen op mogelijke knelpunten in de uitvoering. Op deze manier wordt bezien hoe realisatie voor de gestelde einddatum kan worden beheerst.

Kribverlagingen

Eind april is het contract met een aannemer getekend voor de realisatie van eerste 100 kribben, die als pilot dienen voor de overige 650 kribverlagingen. De leerpunten uit de pilot worden betrokken bij de uitwerking van de overige kribverlagingen. Voor deze eerste aanbesteding kon een keuze worden gemaakt uit negen aanbiedingen. Het werk zal in de komende verslagperiode worden gestart.

Uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en Dijkverlegging Buitenpolder Het Munnikenland

Anticiperend op de realisatie heeft Provinciale Staten van Gelderland op 27 mei 2009 ingestemd met de coördinatie van vergunningen door de provincie en is gestart met het opstellen van de samenwerkingsovereenkomst voor de realisatiefase.

4.4.2 Voortgang Benedenrivierengebied

Uiterwaardvergraving bedrijventerrein Avelingen

Het college van Gorinchem heeft ingestemd met het planvoorstel. De projectbeslissing wordt na de zomer ter tekening voorgelegd aan de staatssecretaris, evenals de realisatieovereenkomst. Anticiperend hierop zijn de voorbereidingen voor de realisatie gestart.

Ontpoldering Noordwaard

In de verslagperiode is gewerkt aan de afronding van de planstudiefase, inclusief het rijksinpassingsplan. In de komende periode zal naar verwachting een projectbeslissing worden genomen. Dit is ongeveer een jaar later dan in de PKB gepland. Het afgelopen jaar is gestart met de voorbereiding van de realisatiefase. Ook is reeds een derde van het benodigde vastgoed door het Rijk verworven. Er wordt naar gestreefd om bij het onherroepelijk worden van het rijksinpassingsplan de voorbereidende werkzaamheden te hebben afgerond. Voltooiing van de maatregel uiterlijk 2015 is mogelijk.

Ontpoldering Overdiepsche Polder

Op 5 juni 2009 heeft de provincie Noord Brabant het Inpassingsplan en het Inrichtingsplan Overdiepsche Polder vastgesteld en vanaf 19 juni zijn deze stukken ter inzage gelegd. Op 10 juni 2009 heeft de staatssecretaris de samenwerkingsovereenkomst met de regionale partijen getekend alsmede de overeenkomst met de provincie met betrekking tot het voorbereiden van het aankopen en onteigenen van gronden en opstellen en het uitvoeren van de herverkaveling door de provincie.

Overeenstemming is bereikt over de realisatieovereenkomst met het waterschap Brabantse Delta en deze is aangeboden aan het Algemeen Bestuur van het waterschap voor besluitvorming op 15 juli 2009.

Kadeverlaging Biesbosch

Voor de maatregel Kadeverlaging Biesbosch wordt momenteel onderzocht of de maatregel doorgang moet vinden en of een bestuursovereenkomst afgesloten dient te worden. Dit is afhankelijk van het waterstandsdalend effect van de Ontpoldering Noordwaard.

Dijkverbetering Amer/Donge

De bestuursovereenkomst met waterschap Brabantse Delta voor de planstudie dijkverbetering Amer/Donge is getekend en het plan van aanpak is ter toetsing aangeboden.

Dijkverbetering Oude Maas/Hoeksche Waard en Oude Maas/Voorne Putten

In het maatregelgebied van waterschap Hollandse Delta worden over een totale lengte van 75 km dijkverbeteringen uitgevoerd in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).

In de PKB-Ruimte voor de Rivier is binnen dit waterschap zo'n 3,7 km aan dijkverbeteringen opgenomen: de maatregelen dijkverbetering Oude Maas/Hoeksche Waard en Oude Maas/Voorne Putten. Uit de analyse is gebleken dat een dijkverbetering ter lengte van 1,4 km geheel valt binnen een HWBP-traject. Een dijkverbetering van ongeveer 2,3 km valt grotendeels samen met een HWBP-traject op 1 aansluitende km op de Bosschendijk na. Vanwege de overlap van de dijkverbeteringen Oude Maas/Hoeksche Waard

---

en Oude Maas/Voorne Putten met het HWBP en op verzoek van het waterschap worden de maatregelen binnen het HWBP uitgevoerd. De dijkverbeteringen blijven wel onderdeel van het Ruimte voor de Rivierprogramma. Voor de extra km Bosschendijk vindt een budgetoverheveling van € 4 miljoen plaats aan het HWBP (zie H6).

Berging op het Volkerak Zoommeer

In de afgelopen periode is een inspraakavond gehouden als start van de MER. Onder de inspraakreacties waren verschillende reacties van betrokken andere overheden: provincies, gemeenten en waterschappen. De maatregel is met name complex vanwege de wateroverlast die de waterberging kan veroorzaken voor de buitendijkse woningen en vanwege de relatie met de verschillende projecten in het gebied, zoals het zout maken van het Volkerak-Zoommeer ter bestrijding van de blauwalgenproblematiek. Ook ligt er een relatie met de verkenning naar het verbeteren van de waterkwaliteit van het Grevelingenmeer door de aanleg van een doorlaatmiddel (getijdecentrale) in de Brouwersdam. Op 29 juni 2009 heeft de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat ingestemd met het verder uitwerken van deze verkenning, waarbij tevens wordt gekeken naar de mogelijkheden van extra waterberging op het Grevelingenmeer. De resultaten van de planstudie Waterberging Volkerak-Zoommeer worden op robuustheid getoetst aan de hand van resultaten van de verkenning voor waterberging op het Grevelingenmeer. Zo wordt ervoor gezorgd dat de maatregelen die worden genomen no-regret zijn ten opzichte van de andere plannen in de Zuidwestelijke Delta.

4.4.3 Voortgang Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn en Lek

Uiterwaardvergraving Huissensche Waarden

Met betrekking tot de uiterwaardvergraving Huissensche Waarden is de MER door het bevoegd gezag aanvaard. De voorbereidingen met betrekking tot het bestemmingsplan zijn vergevorderd. Wel bestaat een risico dat de maatregel niet tijdig van de grond komt.

Daarom is gestart met de voorbereiding op de alternatieve maatregel Kribverlaging op het Pannerdensch Kanaal.

Uiterwaardvergravingen Doorwerthsche Waarden, Middelwaard en Tollewaard en Obstakelverwijdering machinistenschool Elst

De planstudie voor de uiterwaardvergravingen Doorwerthsche Waarden, Middelwaard en Tollewaard is gestart. Voor de uiterwaardvergraving Tollewaard lijkt de gestelde waterstandsdeling niet realiseerbaar bij een acceptabele ruimtelijke kwaliteit. Tevens hebben de benodigde vergravingen een kwelversterkende werking. Ter compensatie is binnen

---

het plangebied van de Obstakelverwijdering machinistenschool Elst het terrein van de steenfabriek Elst aangekocht. De steenfabriek zal worden afgebroken en het terrein wordt afgegraven. De aankoop is gefinancierd onder andere vanuit de Ecologische Hoofdstructuur en de budgetoverheveling vanuit de Tollewaard. Daarnaast is €5 miljoen onttrokken aan de post technisch onvoorzien in de PKB. Met de verwijdering van het obstakel wordt een grote bijdrage geleverd aan de Ecologische Hoofdstructuur langs de Neder-Rijn.

Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, Stuweiland Hagestein, Hagesteinse uiterwaard en Heerenwaard

Voor de Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, Stuweiland Hagestein, Hagesteinse uiterwaard en Heerenwaard is regionaal consensus bereikt over de voorkeursrichting van het projectontwerp. Deze is vastgesteld door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat.

Dijkverbetering Lek/Lopiker- en Krimpenerwaard

Een bestuursovereenkomst voor de planstudie dijkverbetering Lek/Lopiker- en Krimpenerwaard is getekend door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat en het waterschap Stichtse Rijnlanden.

Dijkverbetering Neder-Rijn/Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard.

Dijkverbetering Lek/ Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard. Dijkverbetering Steurgat/Land van Altena en Dijkverbetering Bergsche Maas/Land van Altena

Het waterschap Rivierenland heeft een verificatie uitgevoerd op de bovengenoemde dijkverbeteringstrajecten. Uit deze verificatie is gekomen dat voor 5,8 km, van de in totaal 58 km, vanuit veiligheidsoogpunt geen dijkverbetering nodig is. De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft ingestemd met het verzoek van het waterschap om deze trajecten buiten de planstudie voor de dijkverbeteringsmaatregelen te laten. Tevens heeft zij ermee ingestemd om een deel van het traject van ruim 1 km onder directe aansturing van het projectbureau Hoogwaterbeschermingsprogramma uit te laten voeren. Dit deel van de maatregel blijft wel onderdeel van het programma Ruimte voor de Rivier.

Dijkverbetering Neder-Rijn, Betuwe, Tieler- en Culemborgerwaard

De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft op 22 april 2009 in een brief aan de gemeente Culemborg met belangstelling gereageerd op het initiatief van de gemeente voor een aanvullende maatregel. Zij heeft de gemeente verzocht het voorstel nader uit te werken om tot een afweging te kunnen komen of een toevoeging van de maatregel aan het basispakket in aanmerking komt of dat de maatregel zelfstandig kan worden uitgevoerd.

4.4.4 Voortgang IJssel

Dijkverleggingen Cortenoever en Voorster Klei en alternatieve maatregel Hoogwatergeul Zutphen

Mede op voorstel van de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft de regio, georganiseerd in de Stuurgroep IJsselsprong Zutphen, een integraal plan opgesteld voor zowel de beide dijkverleggingen Cortenoever en Voorster Klei als de buitendijkse geul 'Breed Water voor Zutphen'. De inzet is om te bezien of in een keer niet alleen aan de korte termijnopgave van Ruimte voor de Rivier, maar ook aan de lange termijnopgave kan worden voldaan. Dit zou een kans bieden om hier kosteneffectief een maatregel te nemen die past in het geheel van de gebiedsontwikkeling en die bijdraagt aan de veiligheidsopgave voor de lange termijn van 18.000 m³/sec. Het verzoek van de regionale partners is om de ruimtelijke reservering van de in de PKB opgenomen binnendijkse hoogwatergeul voor de langetermijnopgave te laten vervallen om plaats te bieden aan woningbouw, infrastructuur en natuurontwikkeling. Maatschappelijk is er naast acceptatie ook verzet zoals blijkt uit de vraag om een correctief referendum over de woningbouw in de gemeente Zutphen.

Begin juni 2009 is bij de gemeente Zutphen een verzoek voor het houden van correctief referendum ingediend. Na afronding van de referendumprocedure zal over het plan een besluit worden genomen. De keuze voor de integrale gebiedsontwikkeling in plaats van in eerste instantie alleen de beide dijkverleggingen betekent wel een druk op de realisatie van de einddatum.

Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld

Bestuurlijk is overeenstemming bereikt over de hoofdlijn van het ontwerp: een landschappelijk ingepast dijktracé met een lage overstromingsfrequentie en primair agrarisch gebruik van de geul.

Op 8 juni 2009 is de staatssecretaris op werkbezoek geweest en is haar een petitie overhandigd door agrariërs uit het gebied (zie ook H 2.4). De bedrijfsaankopen verlopen voorspoedig. De initiatiefnemer bereidt een variantkeuze voor, waarbij zij grote zorg uit of het bureau dat voor de planstudie is gecontracteerd tijdig de onderzoeken aanlevert ten behoeve van een advies voor de variantkeuze.

Dijkverlegging Westenholte en Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden

De realisatieovereenkomsten met het waterschap Groot Salland zijn in maart 2009 getekend. De plannen van aanpak voor realisatie van de maatregelen zijn ingediend en voor Dijkverlegging Westenholte al vastgesteld. De provincie Overijssel heeft een draaiboek gemaakt voor de coördinatie van tientallen benodigde vergunningen.

Zomerbedverlaging Beneden IJssel en hoogwatergeul Kampen

In de verslagperiode is gebleken dat een omwisselbesluit, waarbij de hoogwatergeul in plaats van de zomerbedverlaging wordt uitgevoerd fysiek en in de tijd niet haalbaar is.

Besloten is om in ieder geval de zomerbedverlaging uit te voeren om in 2015 te voldoen aan de vereiste waterstanddaling. Aangezien de hoogwatergeul onderdeel uitmaakt van de integrale gebiedsontwikkeling wordt onderzocht in hoeverre het mogelijk is om deze geul gecombineerd met de zomerbedverlaging uit te voeren, ook gezien de lange termijn taakstelling voor een afvoer van 18.000 m³/sec.

---

5 Risicomanagement en auditing

5.1 Risicomanagement binnen Ruimte voor de Rivier

Risicomanagement maakt een belangrijk onderdeel uit van de beheersing van het programma Ruimte voor de Rivier. Risico's die zich daadwerkelijk voordoen, kunnen immers van invloed zijn op de scope, de planning of de financiën van het programma. De risico's worden gemonitord zowel op programmaniveau als op maatregelniveau. Basis voor de risicobeheersing op programmaniveau is het risicoregister waarin de programmarisico's zijn gegroepeerd naar inhoudelijke thema's. Per risico is daarin aangegeven welke beheersmaatregelen worden getroffen. Het risicoprofiel is voor zover mogelijk gekwantificeerd.

In de bestuursovereenkomsten en projectopdrachten met initiatiefnemers is de verantwoordelijkheid vastgelegd voor de risicoanalyse per maatregel en de keuze, uitvoering en evaluatie van bijbehorende beheersmaatregelen. In de overeenkomsten is ook vastgelegd dat de initiatiefnemer periodiek rapporteert over de risicoanalyse en beheersmaatregelen. Twee keer per jaar organiseert iedere initiatiefnemer een risicosessie volgens de programmabrede uitgangspunten.

5.2 Beheersing van risico's op programmaniveau

De risico's op programmaniveau zijn gegroepeerd naar inhoudelijke thema's. Onderscheiden worden endogene en exogene risico's. Endogene risico's kennen een oorzaak waarop de programmabeheersing kan worden gericht en waarvoor de verantwoordelijkheid voor beheersing binnen het programma valt. Exogene risico's kennen een oorzaak buiten het programma waarvan de verantwoordelijkheid buiten het programma ligt. Het betreft mogelijke wetsaanpassingen (zie hoofdstuk 2), nieuw beleid, nieuwe kennis en inzichten met betrekking tot uitgangspunten en programmadoelstellingen of het mogelijk prijsopdrijvend effect door een hoge marktvraag, door excessieve prijsstijging van grondstoffen of door de duurzaamheidseisen. Waar mogelijk wordt geanticipeerd door contact te onderhouden met de marktpartijen en afspraken te maken over mogelijke spreiding van aanbestedingen.

Voor de belangrijkste, voor het programma endogene, risico's is een inschatting gemaakt naar gevolgen voor het programma in tijd en geld. Omdat de risico's die zich bij meerdere maatregelen manifesteren vooral

op programmaniveau worden beheerst, wordt een programmabreed risicoprofiel gemaakt. De kwantificering naar geld is hieronder in tabelvorm weergegeven. De kwantificering in tijd is het resultaat van het probabilistisch plannen tot nu toe (zie hoofdstuk 4).

Thema's Bedragen in € mln	PKB4 [€] verwachtingswaarde	Verwachtingswaarde begin verslagperiode	Verwachtingswaarde Einde verslagperiode
Procesrisico's	96,9	47,8	64,6
Grond	116,4	36,3	42,7
Vastgoed	40,1	7,3	7,3
Hydraulica/ Dijken	54,2	50,7	50,7
Natura 2000/ KRW	11,2	2,5	2,6
Markt & aanbesteding	-	1,4	1,6
Subtotaal risico's	318,8	146,0	169,5
Voorziening uitvoeringsrisico's	-	50,0	40,0
Echt onvoorzien	65,4	65,4	65,4
Totaal	384,2	261,4	274,9

Tabel 5.1 verwachtingswaarde programmarisico's

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de verwachtingswaarde voor de programmarisico's is gestegen. Dit komt door een toename van de proces- en grondrisico's.

De risico's worden per programmathema gepresenteerd en niet per maatregel, omdat een risico op gebied van bijvoorbeeld het thema grond programmabreed van invloed is op alle maatregelen waar een grondverzetopgave ligt. Om dezelfde reden wordt de risicobeheersing programmabreed opgepakt.

Per thema kunnen de volgende ontwikkelingen worden onderscheiden.

Ontwikkeling procesrisico's

De procesrisico's bepalen een groot deel van de stijging van het risicoprofiel. Dit is voor een groot deel te verklaren doordat naarmate het programma vordert deze risico's specifieker en op maatregelniveau kunnen worden bepaald.

Een toenemend risico is de onduidelijkheid over de financiering van de kosten van beheer en onderhoud waardoor de overdracht naar (eind) beheerders niet soepel verloopt. Immers, in de PKB is geen budget gereserveerd voor beheer en onderhoud. Om dit risico te verminderen worden bij de keuze voor een voorkeursvariant de kosten voor beheer en onderhoud expliciet betrokken en wordt er afstemming gezocht met de toekomstig beheerder. Ook worden zoveel mogelijk vooraf afspraken gemaakt over financiering van deze kosten. Voornamelijk de financiering van het vegetatiebeheer na de oplevering van de waterstandsverlaging is een zorgpunt.

Het risico dat na SNIP3-beslissing onverwacht nieuwe elementen aan het licht komen die in de Realisatieovereenkomst opgelost moeten worden en daarmee tot extra kosten en tijdsbeslag leiden, is opnieuw gekwantificeerd. Om dit risico te beheersen wordt het risicoregister van de maatregelen in de planstudiefase steviger getoetst en gekoppeld met de inhoudelijke thema's. Programmarisico's worden naast de maatregelrisico's gelegd en er zal meer risicogestuurde ondersteuning en advisering door de programmadirectie plaatsvinden.

De risico's op vertraging door de koppeling van maatregelen met andere gebiedsontwikkelingen of door anticiperen op lange termijn doelstellingen, blijven onverminderd aanwezig. Maatregelen waar deze risico's zich kunnen manifesteren betreffen Lent (stadsontwikkeling), Cortenoever-Voorsterklei (combinatie met regio alternatief Zutphen), Meinerswijk (experiment met aangepast bouwen), Veessen-Wapenveld (streekontwikkeling), Zomerbedverlaging Beneden-IJssel (IJsseldelta Kampen) en Suikerdam en Millingerwaard (NURG-projecten). Er worden afspraken gemaakt over ontkoppelmomenten wanneer ten gevolge van regionale wensen de einddatum van het programma in gevaar dreigt te komen.

Om te voorkomen dat de faseovergang van de planstudie naar realisatie onnodig lang duurt, wordt meer aandacht besteed aan het zoveel mogelijk naar voren halen van de organisatorische inbedding van de realisatie (in de bestuurlijke Samenwerkingsovereenkomst en realisatieovereenkomst) en de voorbereiding van uitvoeringsactiviteiten.

Het risico dat de privaat uitgevoerde maatregel Uiterwaardvergraving Huissensche Waarden niet tijdig van de grond komt wordt nog steeds onderkend.

Teneinde de waterstandsdoelstelling tijdig te realiseren is gestart met de voorbereidingen voor de alternatieve maatregel Kribverlaging Pannerdensch Kanaal uit de PKB.

Ander risico is dat vergunningen niet of onder (kostenverhogende) additionele voorwaarden worden afgegeven. Een aantal maatregelen wordt voorbereid om dit risico te beheersen naast het vergunningenhandboek dat al is opgesteld. Hieronder valt het organiseren van simulaties en expertmeetings en het aanbieden van juridische ondersteuning door de programmadirectie aan initiatiefnemers.

Ontwikkeling vastgoed

Ten opzichte van de vorige verslagperiode is het profiel voor vastgoedrisico's gelijk gebleven.

Ontwikkeling hydraulica

In het hydraulica profiel is ten opzichte van de vorige verslagperiode niets gewijzigd. Het risico dat de in de PKB per maatregel in cm's maatgevend hoogwaterwaarde (MHW) uitgedrukte veiligheidsdoelstelling niet wordt gerealiseerd, vermindert met het vorderen van het programma. In januari is de eerste pakkettoets voor de IJssel opgeleverd. De resultaten van de berekeningen vanuit de huidige ontwerpen wijzen op voldoende of zelfs meer waterstandsaling dan beoogd in de PKB. De maatregelen waarvoor de nodige informatie over realiseren van de waterstandsaling beschikbaar is, voldoen, op de Ontpoldering Overdiepse Polder na (zie H3 Scope), aan de taakstelling. Voor de andere maatregelen is nog geen uitspraak te doen gezien de fase waarin het ontwerpproces zich bevindt. De financiële reservering voor eventuele additionele maatregelen wordt daarom vooralsnog gehandhaafd.

Ontwikkeling grondrisico's

Het risicoprofiel van grond is ten opzichte van vorige verslaglegging vergroot. Het risico van het niet tijdig hebben van voldoende bestemmingen voor de toepassing van overtollig bodemmateriaal is toegenomen ten gevolge van een stijging van het grondverzet en door de mogelijk extra eisen ten gevolge van de discussie rond het Besluit Bodemkwaliteit.

Ontwikkeling Natura 2000

Het risico dat de eisen aan te ontwikkelen natuur extra kosten met zich meebrengen en extra tijd kosten, is gelijk gebleven. De beheersing vindt plaats door zorgvuldige afstemming en toetsing van de ontwerpbeheerplannen aan de projectontwerpen.

De vergunningverlening wordt beschouwd als een onveranderd groot risico voor vertraging van de maatregelen. Oorzaken hiervoor kunnen liggen bij het maken van een passende beoordeling door de initiatiefnemers alsmede de beoordeling door Bevoegd Gezagen. Om dit risico te beheersen wordt er extra (juridische) ondersteuning door de programmadirectie aangeboden aan de initiatiefnemers.

Ontwikkeling markt en aanbesteding

Naarmate het programma vordert worden de risico's voor markt en aanbesteding concreter. Waar de planstudie lijkt te vertragen, wordt met name gevreesd voor een te krappe tijdsplanning voor de uitvoering van de maatregelen door de marktpartijen. De planning van de maatregelen wordt specifiek op dit punt bezien en waar mogelijk worden versnellingsmogelijkheden toegepast.

Ontwikkeling uitvoeringsrisico's

Omdat een aantal uitvoeringsrisico's nu in de bovengenoemde thema's zijn opgenomen is het bedrag voor de risicoreservering naar beneden bijgesteld.

5.3 Auditing

In de verslagperiode heeft een externe quickscan plaatsgevonden op basis van de in de vorige verslagperiode uitgevoerde externe review naar de beheersing van het programma. De bevindingen uit deze quickscan zijn overgenomen en de aanbevelingen worden toegepast.

Tevens is een externe review uitgevoerd naar het toetsingsproces binnen de programmadirectie. De aanbevelingen zijn overgenomen.

---

6 De financiën van het programma

6.1 Algemeen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de ontwikkelingen van het programmabudget, de programma-uitgaven en de aangegane verplichtingen, en de toegezegde en gerealiseerde ontvangsten in de periode van 1 januari 2009 tot en met 30 juni 2009. De diverse bedragen worden weergegeven in miljoenen euro's met één decimaal, zodat de uiteindelijke nauwkeurigheid 100.000 euro is. De weergave veroorzaakt bij optellingen kleine afrondingsverschillen.

6.2 Programmabudget en programmaring

Het programmabudget bedraagt nu € 2.320,8 miljoen.

Een budgetbijstelling heeft plaatsgevonden naar aanleiding van het besluit om een gedeelte van de dijkverbeteringen Oude Maas/Hoeksche Waard extra uit te voeren binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). De budgetoverheveling daarvoor naar het HWBP bedraagt € 4 miljoen (zie ook H 4.4.2). De finale afrekening vindt plaats na uitvoering van de maatregel.

Een aantal administratieve wijzigingen heeft plaatsgevonden. De grootste wijziging betreft de administratieve correctie van € 8,7 miljoen, zoals gemeld in de VGR 13: deze correctie betreft een verschuiving van het programmamanagementbudget naar het budget voor de uitvoeringsfase. Daarnaast is € 5 miljoen overgeheveld naar het planstudiebudget, omdat dat ten onrechte in het realisatiebudget was opgenomen. Deze verschuivingen hebben geen invloed op het totale programmabudget.

Tot slot is het budget geïndexeerd op basis van de Index Bruto Overheidsinvesteringen (IBOI) 2009. In totaal is € 42,7 miljoen toegevoegd.

Programmabudget Ruimte voor de Rivier					
Bedragen in miljoen EUR, inclusief BTW					
	Totaal VGR 13 (PP2008)	Wijzigingen in verslag periode (PP2008)	Totaal einde verslag periode (PP2008)	Prijsindexering (PP2009)	Totaal VGR 14 (PP2009)
PKB-fase	39,2	-	39,2	-	39,2
Planstudiefase	60,1	5,0	65,1	6,5	71,6
Uitvoeringsfase	2.066,1	0,3-	2.065,8	34,3	2.100,1
Programmamanagement	116,7	8,7-	108,0	1,9	109,9
Totaal projectbudget (incl. BTW)	2.282,1	4,0-	2.278,1	42,7	2.320,8

Tabel 6.1 het programmabudget per 30 juni 2009

De ramingsverwachting is de raming van de maatregelen op basis van de prijsontwikkelingen in de markt, de bijgestelde ramingen per maatregel op basis van projectbeslissingen en de actualisatie van het programmabrede risicoprofiel.

Een inschatting is gemaakt van de verwachte marktprijsontwikkelingen op basis waarvan de raming met € 34 miljoen toeneemt.

Een aantal maatregelspecifieke ramingsaanpassingen voor in totaal ca € 4 miljoen is gedaan zoals de bijstelling op basis van variantkeuze voor uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, Stuweiland Hagestein, Hagesteinse Uiterwaard en Heerenwaard en de bijstelling voor de uiterwaardvergraving machinistenschool Elst in verband met de aankoop van de steenfabriek (zie hoofdstuk 4).

Het risicoprofiel is in de verslagperiode toegenomen met € 13,5 miljoen (zie Hoofdstuk 5).

De programma-ramingsverwachting bedraagt met bovengenoemde aanpassingen € 2.343 miljoen met een bandbreedte van 30,3% (was 31,1 % in VGR 13) ten opzichte van € 2.291 miljoen in de vorige rapportageperiode. De bandbreedte betekent dat de verwachte uitgaven zullen uitkomen tussen € 1,6 miljard en € 3 miljard.

De invloed van de kredietcrisis is in de verslagperiode nog niet tot uitdrukking gekomen in de prijsontwikkeling in de GWW-sector. De prijs van landbouwgrond is in de eerste helft van 2009, na jaren van forse prijsverhogingen, gemiddeld ruim € 1000, -- /ha (3%) goedkoper geworden. Door de GWW-sector wordt aangegeven zeer beperkte invloed te ondervinden van de kredietcrisis in de vorm van vermindering in werkpakket en de verwachting is dat er weinig dynamiek in de aanbiedingen te bemerken zal zijn.

In de komende verslagperiodes zal deze ontwikkeling worden gemonitord. Wel leert de ervaring bij de aanbesteding van de pilot 100 kribben dat het aantal inschrijvingen hoog is.

6.3 Uitgaven en verplichtingen

In tabel 6.2 zijn de uitgaven in de verslagperiode aangegeven per riviertak en niet per maatregel: de maatregelen hangen met elkaar samen en de budgetten en uitgaven per maatregel verstrekken kan een marktgevoelige werking hebben. In de verslagperiode is een totaalbedrag van € 60 miljoen uitgegeven. De uitgaven in de verslagperiode betreffen planstudiekosten (€ 3 mln), vastgoedaankopen (€ 30 mln waaronder € 10 mln voor Lent en een storting van € 20 mln in het Groenfonds als aanvulling van het fondssaldo en ten behoeve van lopende vastgoedaankopen), realisatiekosten (€ 8 mln en € 0,8 voor de realisatie Westenholtte en Scheller) en de agentschapsbijdrage (€ 7 mln).

Ten behoeve van de pijlers voor de tweede stadsbrug bij Lent is € 10,8 mln uitgegeven. Aangezien deze uitgave buiten de scope van het programma Ruimte voor de Rivier valt en gerelateerd is aan de lange termijnopgave van hogere waterafvoer is het budgetbeslag slechts tijdelijk.

Uitgaven Ruimte voor de Rivier (€ mln. incl BTW)			
	Totaal VGR13	Uitgaven deze periode	Totaal
PKB fase			
PKB organisatie Ruimte voor de Rivier	39,2	-	39,2
Lopende projecten	11,6	-	11,6
Planstudiefase			
Boven-Rijn/Waal	7,8	0,9	8,7
Benedenrivierengebied	10,0	2,0	12,0
IJssel	30,6	0,2	30,8
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn, Lek	7,6	0,2	7,8
Uitvoeringsfase			
Boven-Rijn/Waal	30,6	9,9	40,5
Benedenrivierengebied	33,7	6,0	39,7
IJssel	2,7	3,0	5,7
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn, Lek	11,0	1,4	12,4
Opgetreden risico's	48,5	-	48,5
Vastgoed	40,0	-	40,0
Compensatie-/Ruilvervalsingen	2,8	20,0	22,8
Uitgaven buiten scope			
Pijlers 2de stadsbrug	-	10,9	10,9
Programmamanagement			
Programmadirectie Ruimte voor de Rivier	27,9	5,5	33,4
Totaal artikel 16.02.02	304,0	60,0	364,0

Tabel 6.2 Uitgaven ruimte voor de rivier

In onderstaande tabel zijn de verplichtingen over de verslagperiode en cumulatief aangegeven.

Verplichtingen Ruimte voor de Rivier (€ mln. incl BTW)			
	Totaal VGR13	Aangegane verplichtingen deze periode	Totaal
PKB fase			
Projectorganisatie Ruimte voor de Rivier	39,2	-	39,2
Lopende projecten	11,6	-	11,6
Planstudiefase			
Boven-Rijn/Waal	14,2	0,4	14,6
Benedenrivierengebied	16,5	0,9	17,4
IJssel	35,1	0,6	35,7
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn, Lek	8,8	0,1	8,9
Uitvoeringsfase			
Boven-Rijn/Waal	49,1	5,1	54,2
Benedenrivierengebied	31,7	7,2	38,9
IJssel	16,9	4,7	21,6
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn, Lek	0,1	-	0,1
Opgetreden risico's	48,5	-	48,5
Vastgoed	40,0	20,0	60,0
Compensatie-/Ruilgronden	2,8	-	2,8
Verplichtingen buiten scope			
Lange termijn reserveringen	-	10,9	10,9
Programmamanagement			
Programmadirectie Ruimte voor de Rivier	30,8	10,3	41,1
Totaal artikel 16.02.02	345,3	60,2	405,5

Tabel 6.3 Verplichtingen ruimte voor de Rivier

6.4 Kasritme Ruimte voor de Rivier

In onderstaande tabel is het verwachte kasritme opgenomen voor Ruimte voor de Rivier op basis van de fasering van werkzaamheden. Voor 2009 wordt een onderuitputting verwacht (het verschil tussen verwachte kasritme en de rijksbegroting). De kasprognose in de meerjarenbegroting wordt hier in de komende periode op aangepast.

Kasritme Ruimte voor de Rivier (€mln. incl BTW)							
	T/m 2008	2009	2010	2011	2012	Later	Totaal
<i>Prijspeil: 2009</i>							
Budget							
Rijksbegroting IF 16.02.02	303,95	204,29	291,75	326,76	336,32	857,72	2.320,79
Verwacht kasritme RvdR							
Projectorganisatie Ruimte voor de Rivier	39,17	-	-	-	-	-	39,17
Planstudies	52,55	14,59	4,41			-	71,55
Uitvoeringsfase	184,34	97,55	271,01	312,75	320,13	914,45	2.100,22
Programmadirectie Ruimte voor de Rivier	27,90	13,98	10,24	10,26	9,88	37,59	109,84
Totaal Verwacht kasritme RvdR	303,95	126,12	285,66	323,01	330,01	952,04	2.320,79
Spanning Rijksbegroting vs Kasritme	-	78,17	6,09	3,76	6,31	94,32-	-

tabel 6.4 kasritme Ruimte voor de Rivier

6.5 Ontvangsten

Het programma kent een ontvangstentaakstelling van € 100 miljoen. In de verslagperiode zijn geen ontvangsten gerealiseerd.

De verwachting is dat de taakstelling van € 100 miljoen niet wordt gerealiseerd. Inmiddels is duidelijk dat door de verscherpte en aangepaste criteria voor subsidietoekenning door de Europese structuurfondsen de totale raming voor EU subsidies niet reëel is. De prioriteiten voor EU-subsidieverstrekking zijn verschoven van waterbeheer en natuurbeheer naar andere prioriteiten. Thema's waar het programma op in kan spelen zijn transnationale scheepvaart, innovatieprojecten en kennisuitwisseling, maar de subsidiemogelijkheden voor het programma binnen deze prioriteiten zullen van geringere omvang zijn.

Gerealiseerde ontvangsten Ruimte voor de Rivier 30 juni 2009			
(€ mln.)	Totaal vorige perioden	Deze periode	Totaal
Programmagebonden ontvangsten	2,3		2,3
Agentschapsbijdrage 2006	8,7	-	8,7
EU-subsidie	0,2	-	0,2
Overige ontvangsten	-		
Totaal	11,2	-	11,2

Tabel 6.5: Gerealiseerde ontvangsten Ruimte voor de Rivier ultimo 30 juni 2009

6.6 Monitoring post onvoorzien

Onvoorzien Ruimte voor de Rivier (€ mln. incl BTW)			
	Bestuurlijke Keuzes	Technisch	Totaal
Budget onvoorzien (stand bij PKB deel 4)	221,2	162,9	384,2
Onttrekking tot verslagperiode	59,3	2,0	61,3
Onttrekking in verslagperiode		5,0	5,0
Restant onvoorzien	161,9	155,9	317,9

Tabel 6.6: Benutting post onvoorzien

In deze verslagperiode is € 5 mln onttrokken ten behoeve van de aankoop van de steenfabriek Elst. De fabriek is aangekocht ten behoeve van het rivierverruimingsproject Obstakelverwijdering Machinistenschool Elst (zie hoofdstuk 4).

Correspondentie met het parlement

Een overzicht van de stukken die de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat in de verslagperiode over het programma aan de Tweede en de Eerste Kamer heeft gezonden.

- Op 3 april 2009 zond de staatssecretaris de antwoorden op de kamervragen van leden Van der Staaij (SGP), Jansen (SP) en Vendrik (GroenLinks) over de bypass bij Kampen en de gevolgen daarvan voor de veiligheid (Kamervragen 2008-2009, nr. 2536, Tweede Kamer).
- Op 10 april 2009 zond de staatssecretaris de 13^e voortgangsrapportage Ruimte voor de Rivier over de periode juli - december 2008 aan de Tweede Kamer (TK 30080 nr. 37).
- Op 24 juni 2009 zond de staatssecretaris de antwoorden op de vragen over de 13^e voortgangsrapportage Ruimte voor de Rivier over de periode juli - december 2008 aan de Tweede Kamer, vergezeld van de informatiebrochure regelingen aankoop en schadevergoeding onroerende zaken in het kader van de realisatie van de PKB Ruimte voor de Rivier (TK 30080, nr. 38).

Bijlagen

Bijlage 1a

Budgetmutaties PKB-fase

Budgetmutaties en IBOI indexering PKB-fase			
Mutatie	Bedrag pp'02 (mln €)	Bedrag gecommuniceerd in Tweede Kamer	Bron: VGR-nr
PKB/TB	1.987,0	1.900 (1,9 mrd)	Basis
Geen scopewijzigingen			
Saldo scopewijzigingen	-		
Geen tegenvallers			
Saldo mee- en tegenvallers	-		
Overheveling budget naar projecten in uitvoering	117,0-	117 (pp2002)	1
Budget uit PKB-overig agv projectbesluit Hondsbroeksche Pleij + Zuiderklip	49,5-	-51,5 (pp2004)	4
Toevoeging budget Hondsbroeksche Pleij agv projectbesluit Hondsbroeksche Pleij	44,7	46,5 (pp2004)	4
Toevoeging budget Zuiderklip agv projectbesluit Zuiderklip	4,8	5,0 (pp2004)	4
Correctie vanwege prijsdruk door ontwikkelingen in de bouw en doelmatig aanbesteden; verdeeld over Hondsbroeksche Pleij -1,0, Zuiderklip 0,1; PKB overig -11,5 alle pp 2002)	12,6-	-13,1(pp2004)	4
Toevoeging vanuit Noodoverloop	191,5	200 (pp2005)	6
EU en projectgebonden ontvangsten	95,8	100 (pp2005)	6
Correctie aanbestedingsmeevallers	18,2-	-19 (pp2005)	6
Correctie op afrondingsverschillen	0,4	0,4 (pp 2006)	9
Saldo technische mutaties	139,9		
Totaal PKB / lopende projecten	2.126,9		
IBOI 2002-2006	105,6		
Totaal	2.232,4		

IBOI indexatie PKB-Fase

Prijsindexpercentages	
2002-2003	2,75%
2003-2004	1,23%
2004-2005	0,39%
2005-2006	0,66%

Bijlage 1b

Budgetmutatie Planstudie- en Uitvoeringsfase

Mutatie	Bedragen		Bron: VGR-nr
PDR (pp 2006)	2.232,4		9 + PKB4
Geen scopewijzigingen	-		
Saldo scopewijzigingen	-		
Geen tegenvallers	-		
Saldo mee- en tegenvallers	-		
Technische mutaties 2007	0,4		10
Saldo technische mutaties	0,4		
Totaal	2.232,8		
IBOI 2006-2007	12,4		10
IBOI 2007-2008	38,1		12
IBOI 2008-2009	42,7		14
Saldo prijsindexeringen	93,2		
Totaal	2.326,0		
Hanzelijn	10,0-		12
Administratieve aanvulling	8,7		13
Overheveling HWBP	4,0-		14
Totaal (pp 2009)	2.320,8		

Prijsindexpercentages	
2006-2007	0,44%
2007-2008	1,48%
2008-2009	2,14%

Bijlage 1c

Resultaten aanbestedingen

	Aanbestedingsraming (in € mln excl. BTW)	Gunningsresultaat (in € mln excl. BTW)	Aanbestedingsresultaat (in € mln excl. BTW)
Pilot 100 kribverlagingen	8,744	3.800	4.944
Totaal aanbestedingsresultaat	8,744	3.800	4.944

Bijlage 2

Bestuurlijke keuzes

Onvoorzien Ruimte voor de Rivier Bestuurlijke keuzes (€mln. incl BTW)

Schadeclaim gemeente Nijmegen	48,5
Tweede stadsbrugpijler Nijmegen	10,8
Totaal onttrekkingen	59,3

Technisch Onvoorzien

Onvoorzien Ruimte voor de Rivier Technisch onvoorzien (€mln. incl BTW)

Correctie PKB-fase	2,0
Aankoop steenfabriek Elst	5,0
Totaal onttrekkingen	7,0

Bijlage 3

Vertragingen en planningsmutaties

Planningsmutaties projectbeslissingen				
Mijlpaal	Was	Wordt	Oorzaak	Bron: VGR-nr
Uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden	01-07-2007	01-01-2009	De datum 01-07-2007 was gebaseerd op de vroegere status van de maatregel als NURG-project en daarmee niet realistisch.	VGR 10
Dijkteruglegging Lent	01-07-2007	01-07-2008	Procesgang is stilgelegd tijdens de parlementaire behandeling van de PKB.	VGR 10
	Q3 2008	Q1 2010	Veel overlegtijd gestoken in combineren van meerdere doelen naast veiligheidsdoel.	VGR 12
Obstakelverwijdering Suikerdam	Q1 2009	Q3 2010	Er is voor gekozen in de planstudie aan te sluiten bij een lopend NURG-project, opdat gebied in samenhang wordt beschouwd.	VGR 12
Extra uiterwaardvergraving Millingerwaard	Q1 2009	Q3 2010	Er is voor gekozen in de planstudie aan te sluiten bij een lopend NURG-project, opdat gebied in samenhang wordt beschouwd.	VGR 12
Berging Volkerak Zoommeer	Q3 2009	Q1 2012	Samenhang met meerdere andere doelstellingen (scheepvaart, waterkwaliteit en verhouding zoet/zoutwater) in gebied maakt meer diepgaande afweging in planstudie noodzakelijk.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Meinerswijk	Q3 2008	Q3 2011	Gemeente Arnhem wil relatie met stadsontwikkelingsproject leggen (EMAB). Daartoe is start planstudie getemporeerd.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Doorwerthsche Waarden	Q3 2008	Q4 2010	In PKB-planning onvoldoende tijd genomen voor valideren zoekrichtingen.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Middelwaard	Q3 2008	Q1 2010	In PKB-planning onvoldoende tijd genomen voor valideren zoekrichtingen.	VGR 12
Uiterwaardvergraving	Q3 2008	Q3 2010	In PKB-planning	VGR 12

Planningsmutaties projectbeslissingen				
Mijlpaal	Was	Wordt	Oorzaak	Bron: VGR-nr
De Tollewaard			onvoldoende tijd genomen voor valideren zoekrichtingen.	
Obstakelverwijdering Machinistenschool Elst	Q3 2008	Q1 2010	In PKB-planning onvoldoende tijd genomen voor valideren zoekrichtingen.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden en stuweiland Hagestein	Q3 2008	Q3 2009	Gebiedsproces onder leiding van provincie Utrecht vraagt extra tijd, maar levert naar verwachting verkorte uitvoeringstijd op.	VGR 12
Dijkverbetering Lek/ablasserwaard en de Vijfheerenlanden	Q1 2008	Q3 2010	Dijkverbetering wordt in samenhang met andere maatregelen en programma's gezien.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Keizers en Stobbenwaarden	Q1 2009	Q1 2010	Samenhang met andere Deventer-maatregel kan nu worden aangehouden.	VGR 12
Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld	Q3 2009	Q3 2010	Voor de uitvoering van de Motie Eigeman is veel tijd ingeruimd om de bredere gebiedsontwikkeling mee te nemen in dit project.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden	Q1 2008	Q3 2008	concept SNIP 3-voorstel vroeg nog om extra consultatie en aanpassing van deeladviezen.	VGR 12
Dijkverlegging Westenholte	Q1 2008	Q3 2008	concept SNIP 3-voorstel vroeg nog om extra consultatie en aanpassing van deeladviezen.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden en stuweiland Hagestein	Q3 2009	Q3 2010	Brede gebiedsontwikkeling vraagt extra tijd.	VGR 14
Dijkverlegging Cortenoever	Q3 2009	Q3 2010	De keuze voor integrale gebiedsontwikkeling en voor de lange termijn taakstelling betekent dat extra tijd nodig is, maar levert bestuurlijk draagvlak op.	VGR 14
Dijkverlegging Voorster Klei	Q3 2009	Q3 2010	De keuze voor integrale gebiedsontwikkeling en voor de lange termijn taakstelling betekent dat extra tijd nodig is, maar levert bestuurlijk draagvlak op.	VGR 14

Planningsmutaties projectbeslissingen				
Mijlpaal	Was	Wordt	Oorzaak	Bron: VGR-nr
Dijkeruglegging Lent	Q1 2010	Q3 2010	Het combineren van meerdere doelen naast veiligheid en ruimtelijke kwaliteit kost extra tijd maar levert bestuurlijk draagvlak op.	VGR 14

Bijlage 4

Overzicht van projecten uit het NURG-programma

Project	Riviertraject	Minimale bijdrage aan de PKB-taakstelling (in cm)
Uiterwaardvergraving Rijnwaardense uiterwaarden natuur	Boven-Rijn	11
Uiterwaardvergraving Millingerwaard natuur	Waal	6
Uiterwaardvergraving Bemmelse waarden natuur	Waal	5
Uiterwaardvergraving Afferdensche- en Deestsche waarden natuur	Waal	6
Natuurontwikkelingsproject Noordwaard	Benedenrivieren-gebied	17
Uiterwaardvergraving Renkumse Benedenwaard en Wageningen benedenwaard natuur en veerstoep Lexkesveer	Neder-Rijn	18
Uiterwaardvergraving Welsumerwaarden en Fortmonderwaarden natuur	IJssel	6-8